

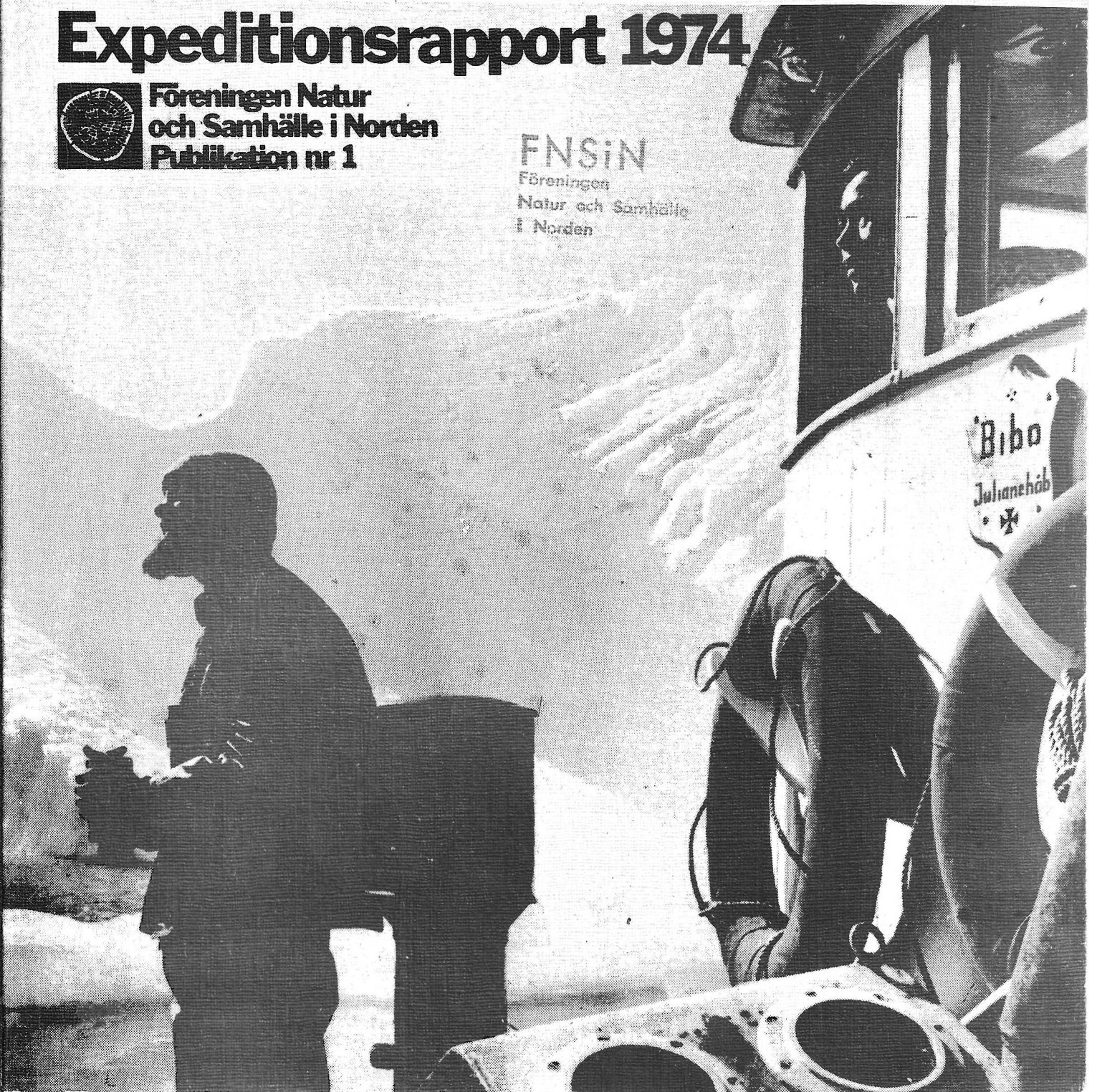
Sydväst Grönland

Expeditionsrapport 1974

Föreningen Natur
och Samhälle i Norden
Publikation nr 1

FNSiN
Föreningen
Natur och Samhälle
i Norden

Föreningen Natur och Samhälle i Norden är en ideell och partipolitiskt obunden förening. Detta utesluter inte att föreningen kan ta miljöpolitiska och andra initiativ.

Dess ändamål är att samla intresserade av miljöfrågor och levnadsvillkor till ett allsidigt studium av natur och samhälle i Norden och andra områden med direkt historisk, dagsaktuell eller annan anknytning till Nordens länder.

Detta sker bl. a. genom studiecirkelar, exkursioner, föredrag och expeditioner.

Föreningen har f. n. ca 600 medlemmar i hela Sverige, de flesta i Stockholm och Uppsala.

Medlemsavgiften är 1976 25:-/år. Postgiro 50 31 97-6.

Är du intresserad av föreningens verksamhet?

Skriv då till:

FNSiN
Box 49 015
100 28 Stockholm

Förord

Indtil for 25 år siden var Grønland et lukket land, hvortil man kunne indrejse med særlig tilladelse, og først i 1953 ophævedes landets status som koloni og blev integreret som en ligeberettiget del af det danske kongerige. Siden da har udviklingen i Grønland skredet hurtigt frem, landet er i støbeskeen, og et stedse stigende antal danske og udenlandske videnskabelige og sportslige ekspeditioner har besøgt landet. I de senere år har også egentlige turister fået øjnene op for landets muligheder.

En svensk turist- og studierejse gennemførtes i 1974 til området ved Narssarssuaq. Sjældent har en studierejse været bedre forberedt hjemmefra gennem forskellige gruppers forarbejde. De havde i forvejen samlet meget materiale fra håndbøger, rejsebeskrivelser og videnskabelige afhandlinger, og alt dette er senere blevet suppleret op med iagttagelser på stedet. Dette materiale er nu samlet og udgivet og vil fremover kunne være en slags håndbog for rejsende til området. En

episode med redningen af en nødstedt tysk turist, som ved en fjeldklatring havde brækket ben og håndled og havde ligget hjælpeløs i nogle dage, inden svenskerne tilfældigt fandt ham, viser dog, at fjeldvandring i Grønland stadig kræver omtanke, omhyggelig planlægning og nøje overholdelse af alle almindelige sikkerhedsregler.

For kommende turister vil bogen være værdifuld ikke blot ved samling af meget stof om Grønland, men også ved sine efter svensk mønster meget grundige turbeskrivelser.

Det blev således en gruppe unge, svenske turister, som skulle blive de første til at publicere en egentlig turbog for et af Grønlands vigtigste turistområder, som allerede nu årligt besøges af hundredvis af turister. Man må gratulere til resultatet. Den rummer mere end de sædvanlige turisthåndbøger og støttes af omfattende litteraturhenvisninger.

Börge Fristrup.

Hej!

Idén till FNSiN:s Grönlandsexpedition 1974 kom till redan på Island 1972, där också det första embryot uppstod till föreningen. Jag själv och några kamrater hade bestämt oss för att fara till Island långt tidigare. Vi uppfattade Island som ett från nordiskt håll högst försummat resmål - och ändå så nära på många sätt. Vi blev så småningom för flygrabattens skull 25 personer, och därtill, många av oss, vänner för livet. Medan jag i stället var söderöver en längre tid planerades och genomfördes så en expedition till Östgrönland. (Expedition Arktisk Natur 1973) med 21 personer. Östgrönland (Angmagssalikområdet) var ett mera ensidigt friluftsbetonat mål, än vad jag själv och flera med mig, hade tänkt. Expedition Grönland 1974 inriktades därefter helt på Sydvästgrönland, som med avseende på den kommande föreningens tvärfackliga mål skulle visa sig vara ett utomordentligt lyckat grepp. Föreningen bildades så

under senhösten 1973. Arbetet med expeditionen hade startat drygt ett halvår tidigare, och kom att uppta en förfärlig massa tid under hela det följande året. Först när denna rapport kommer ut har vi alltså avslutat projektet. Utan intresse, hjälpsamhet och hårt arbete skulle inte Grönland 1974 ha kunnat genomföras. Jag vill här särskilt nämna Bengt Nordquists utomordentliga arbete med proviant och utrustning. Utan Lars Wiktorins enträgna arbete på att få finanserna på rätt köl hade vi ändå stått oss slätt. Det finns många i övrigt att nämna, ingen nämnd, ingen glömd! För arbetet med denna rapport tackar jag dock särskilt redaktionskommittén.

Tack skall ni ha, allihop

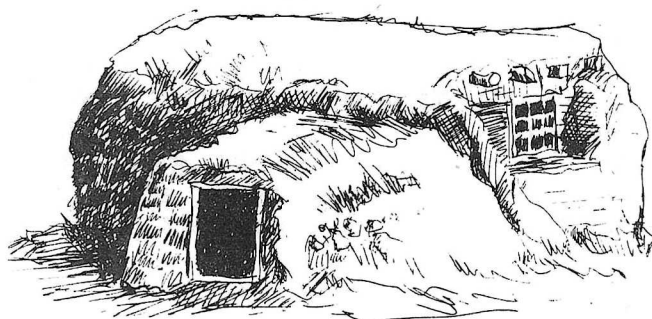
Christer (Westerdahl)

Inledning

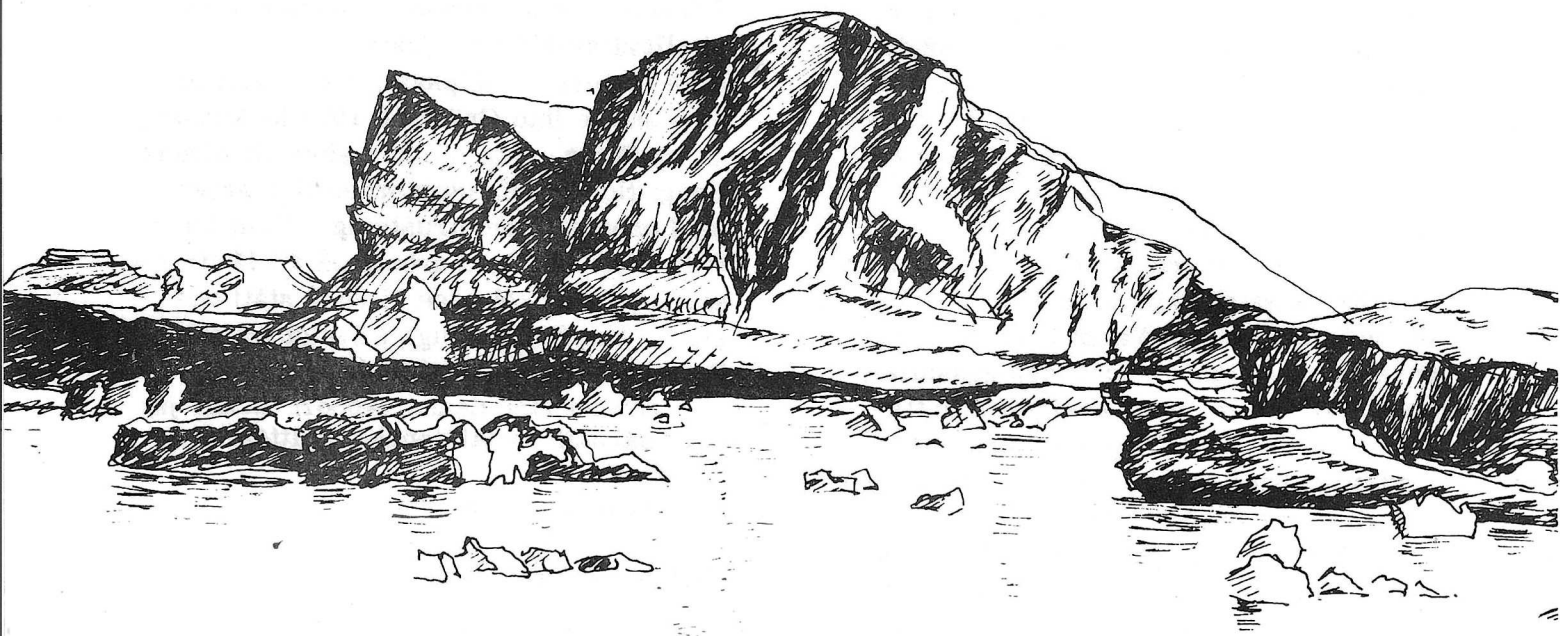
Den här expeditonsrapporten är den hittills enda samlade redogörelsen för Sydvästgrönland. Även om innehållet ger ett något blandat intryck anser vi det därför viktigt att inte bara redovisa egna intryck och kunskaper utan även andras - framförallt där våra egna är mer eller mindre fragmentariska. Vi tackar särskilt lektor Börge Fristrup vid Geografisk Centralinstitut i Köpenhamn, dr Anker Weidick vid Grönlands Geologiske Undersøgelse och lærer Ove Bak, Ranum, för deras bidrag. En föregångare i området, Brathay Exploration Group, Ambleside, Westmorland, England, tackas också för hjälpsamhet. Det mesta av det här materialet kan sägas ha figurerat i våra förstudier till Grönland - vi gav ut ett kompendium som omsider omfattade omkr. 140 sidor snabboffset eller stenciler. För framtida besökare i området som vill ha en introduktion till området är den här rapporten fullt användbar, vi hoppas förningen (och andra) i framtida resor kan ha nytta av den som studiematerial. Åtminstone en stor svaghet måste erkännas: vi hade hoppats att vi ganska uttömmande skulle kunna redogöra för samhällsproblem på Grönland, kampen för hemmestyret osv, men det blev nu inte så. Vi inser att det är ett alltför stort

och kanske också känsligt område för oss fåvitska svenskar och överlåter med varm hand redogörelsen åt våra danska och grönländska kamrater och vänner. Vi vill hänvisa till t. ex. Mads Lidegaards böcker och artikelserier i tidskriften Politisk Revy (Demos Socialistisk Forlag). Eventuellt kan vi själva komma tillbaka i frågan, när resurser erbjuder sig.

Christer Westerdahl, ordf. i FNSiN.
(för expeditonskommittén)

Eskimåbostad, som använts till för ca 25 år sedan i isolerade byar.
(Se grundplanen på 1700-talshuset i artikeln om eskimåernas förhistoria.)

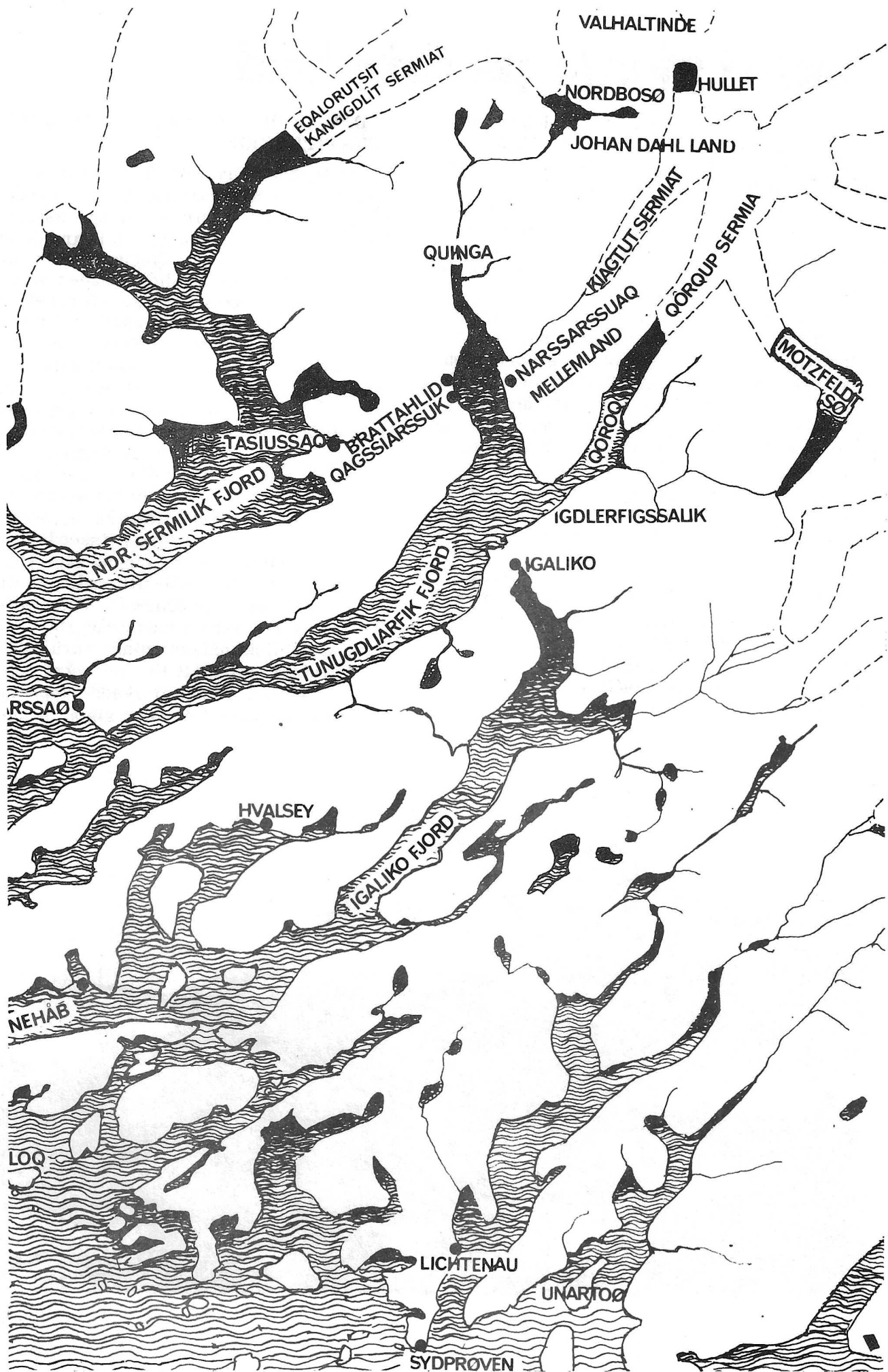

Innehållsförteckning

FÖRORD Börge Fristrup	sid 3
TACKBREV Christer Westerdahl	sid 3
INLEDNING Christer Westerdahl	sid 4
VAD VI GJORDE PÅ GRÖNLAND Christer Westerdahl	sid 8
<u>HISTORIA</u>	
ESKIMÅERNAS FÖRHISTORIA Guy Holmberg	sid 12
KAN DE LEVANDE LÄRA AV DE DÖDA Christer Westerdahl	sid 18
NORDBORNAS SLUTLIGA ÖDE Christer Westerdahl	sid 23
PROJEKT JOHAN DAHL LAND Christer Westerdahl	sid 31
SPOR EFTER DET FORSVUNDNE NORDBOFOLK PÅ GRÖNLAND Ove Bak	sid 37
<u>SAMHÄLLE</u>	
OMRÅDETS EKONOMISKA GEOGRAFI Börge Fristrup	sid 40
FISKET I DE GRÖNLÄNDSKA FARVATTNEN Ann-Charlotte Bromfält m. fl. ..	sid 43
IDENTITETSKONFLIKT I ETT GRÖNLÄNSKT LOKALSAMHÄLLE Ignacy-Marek Kamiński	sid 49
<u>NATUR</u>	
GEOLOGIN I NARSSAQ OCH JULIANEHÅBDISTRIKTET Lars Söderberg	sid 59
KORT ÖVERSIKT ÖVER DEN KVARTÄRA GEOLOGIN I DEN NORDLIGA DELEN AV JULIANEHÅBDISTRIKTET Anker Weidick	sid 66
NOTERINGAR RÖRANDE FAUNA OCH FLORA Eric Troeng	sid 81
FJÄRILAR PÅ SÖDRA VÄSTGRÖNLAND Johan Hammar	sid 87
NATURSKYDD PÅ GRÖNLAND Christer Westerdahl	sid 90
GROTTOUR PÅ GRÖNLAND Christer Westerdahl	sid 91
KORT ÖVERSIKT ÖVER NARSSARSSUAQS KLIMAT I TURISTSÅSONGEN Jens Snellman Fabricius	sid 93
<u>ORTBESKRIVNINGAR</u>	
NARSSARSSUAQ Christer Westerdahl	sid 95
QAGSSIARSSUK Efter Brathay Exploration Group	sid 95
HVÅLSEY Christer Westerdahl	sid 100
UNARTOQ Christer Westerdahl	sid 101
LICHTENAU Christer Westerdahl	sid 104
SARDLOQ	sid 105
QAGSSIMIUT Alf Arvidsson, Guy Holmberg, Ann-Mari Holmgren, Gudrun Rybart	sid 106
<u>LEDBESKRIVNINGAR</u>	
VANDRINGAR I MELLEMLAND Lars-Åke Johansson, Bert Regensburg	sid 111
BESKRIVNING AV EN LED I JOHAN DAHLS LAND Åke Brandt	sid 115
SÅ VAR DET ATT VANDRA 11 DAR I JOHAN DAHLS LAND Eva Långström ..	sid 118
IGALIKO - JULIANEHÅB Camilla Wikström	sid 124
FRÅN QAGSSIARSSUK MOT EQALORUTSIT KANGIGDLIT SERMIAT PÅ VÅRT SÄTT Camilla Wikström	sid 126
FRÅN EQALORUTSIT MOT ODIN- OCH BALDERSÖ Eric Troeng	sid 129
SÖNDRE IGALIKO	sid 130
MOTZFELDT SÖ	sid 130
RÄDDNINGEN AV DEN NÖDSTÄLLDE TYSKEN Eric Troeng	sid 131
GRÖNLÄNDSKA ORTNAMN	sid 133
LITTERATURLISTA	sid 140
STUDIECIRKLAR OCH STUDIEPLAN	sid 146

Det ungefärliga expeditionsområdet

Vad vi gjorde på Grönland

Föreningens Natur och Samhälle i Norden första Grönlandsexpedition genomfördes i juli-augusti 1974 under närmare en månads tid. Expeditionskommittén vill gärna framföra ett tack till alla deltagare och bidragsgivare som hjälpt till att få detta stora projekt genomfört. Vi och därmed föreningen har fått ovärderliga erfarenheter inför framtida liknande projekt.

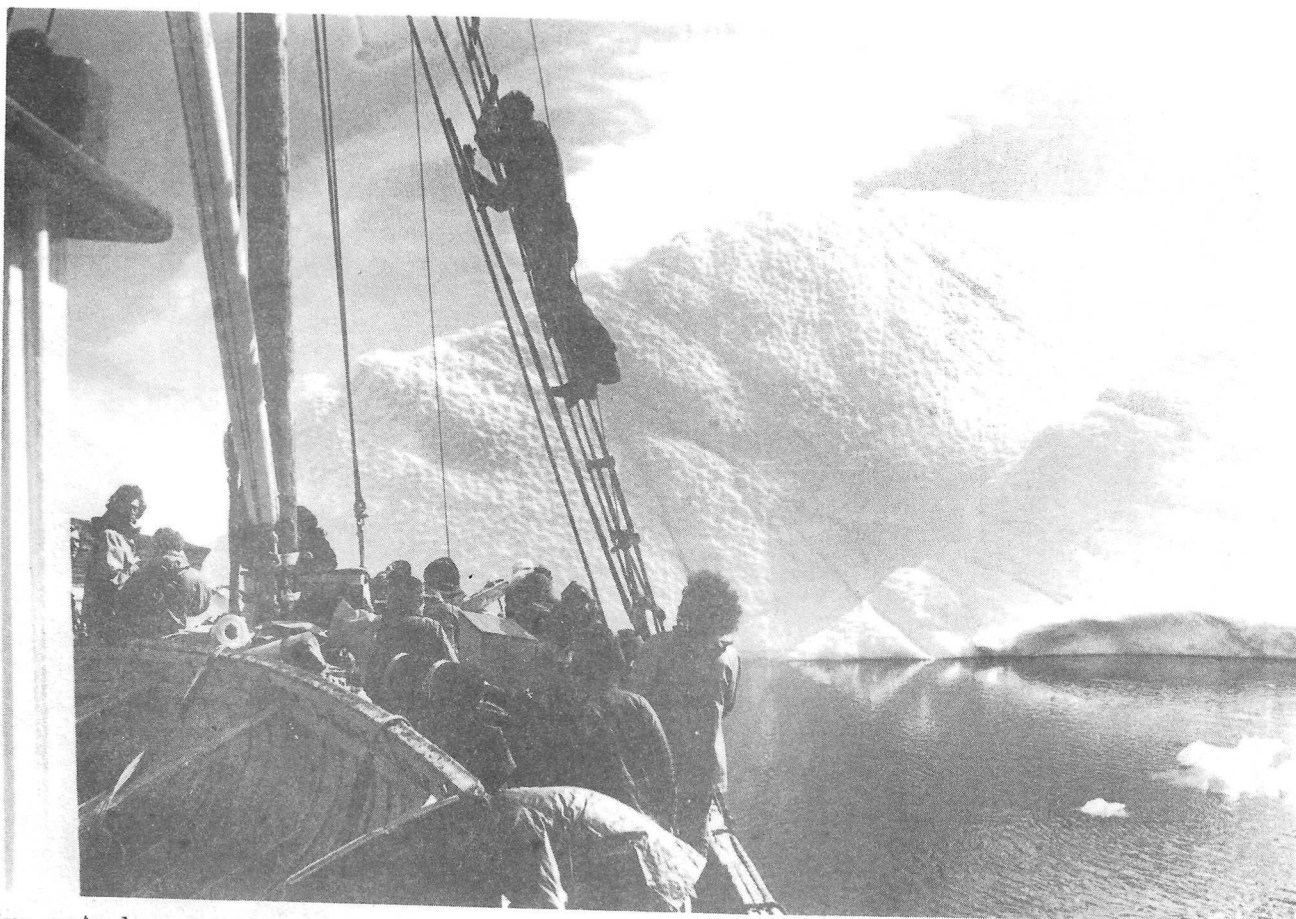
Enligt våra danska vänner är vår expedition den största som hittills besökt Grönland. Vi blev till slut 88 personer och begränsningen uppåt sattes av SAS, inte av oss. Inte skulle nu det ha varit något att berömma sig av - en sådan invasion bådär sällan gott i ett folkfattigt land - om inte deltagarna praktiskt taget omedelbart efter ankomsten (i tre omgångar) kunnat gå ut i mindre grupper. Dessutom vågar vi nog hävda att det var den billigaste, flygresan gick på 581 kronor ToR Köpenhamn, proviant (då ingår inte färskvaror, bröd, smör o. dyl.) för 20 dagar med T-sprit och transport till Grönland ca 135 kronor. Sedan tillkom varierande belopp för transport till Köpenhamn, båtresor och privata inköp. Vi fick också stora delar utrustning och proviant gratis eller till starkt reducerat pris.

VAD VI GJORDE PÅ GRÖNLAND. KORT REKAPITULERING.

Arkeologerna "Erik den Röde" for till Brattahlídh (Qagssiarssuk) och vandrade i mindre grupper i området kring Tasiussaq, dalen Qordlortup itivnera och i inre delen av Tunugdliarfik-fjorden (Qingua) i flera olika omgångar. Vid Brattahlídh visades de nya utgrävningarna kring vad som förmodligen är Erik den Rödes första gård (987 e Kr.) av den danske arkeologen Knud J. Krogh. Han gav också en introduktion till dalen Qordlortup itivnera, som planeras bli ett nytt stort internordiskt utgrävningsprojekt. Dessutom mötte vi honom vid bevattningsanläggningarna- också nyupptäckta- i det gamla Gardar (Igaliko) där vi även spelade fotboll med grönländare, ordnade och blev inbjudna till små fester med kaffe, dans och diskussion. En båtfärd i fiskebåt tog oss ut i fjordlandskapet, genom isen vid Narssaq över Julianehåb till småsamhällen som Sardloq och Eqalagarssuit över Sydpröven till ön Unartoq med gravgrottor och varm källa. Eskimåiska ruiner såväl som nordboruiner, särskilt Hvalsey gård och kyrka besöktes. Därefter skedde uppdelning på mindre grupper inför den sista veckan.

Sardloq

Jörgen Andersen, skepparen på Bibo, står högt för att kunna se bästa vägen ut ur ismassorna.

Utsikt från Sardloq över isberg som kalvat från glaciärer. Om somrarna kan fjordarna fyllas av sådana isberg.

FNSiN
Föreningen
Natur och Samhälle
i Norden

På väg mot Valhaltinde. Utsikt mot Nordgletscher.

Friluftarna vandrade över isen vid Kiagtut Sermiat och fortsatte i dalarna inåt Johan Dahl land, där de vid Langesö/Nordbosö efter en vecka hemsöktes av en helikopterburen grupp ur sociala gänget. En minnesvärd bestigning av Valhaltinde (1650 m. ö. h.) följdes av inventering av området kring sjön Hullet och Nordgletscher. Några få rester av gamla jakthyddor påträffades. Därefter ställdes kosan ned mot Qingua och en del hann också med Brattahlidh, Tasiussaq, dallandskapet däremellan och området upp mot närheten av glaciären vid Sermilik-fjorden.

Sociala gruppen var den avgjort mest lösligt organiserade. Gemensam var båtfärden ut i fjordarna till havet efter ungefär samma rutt som arkeologerna. I Julianehåb stannade antropologen Kaminski för undersökningar. En del tog efter återkomsten till Narssarsuaq helikopter till Johan Dahl land. En mindre grupp begav sig för en vecka till Qagssimiut. Andra fortsatte över Sydpröven Nanortalik.

Fältbiologerna som också deltog i båtfärden fortsatte efter återkomsten till Narssarsuaq framför allt till områdena kring Qagssiarssuk.

Mindre grupper, "boråsarna" och "fria anarkistiska strövargruppen" hann med Mellemland och området kring Narssarsuaq och Qagssiarssuk.

Geologerna vandrade upp i Johan Dahl land, for med båt till Narssaq från Qagssiarssuk och kom omsider tillbaka dit efter ett besök i bl. a. Ilimaussaq-massivet (Kvanefjeld).

Botanikerna vandrade från Igaliko genom landet mellan Tunugdliarfik-fjorden och ut till Julianehåb och inventerade vegetationen. Därefter gav man sig ut på en mindre konventionell vandringssväg till glaciären Egalorutsit Kangigdlit Sermiat. Sista dagen då några av botanikerna befann sig uppe vid Kiagtut nära Narssarsuaq för att bese glaciären lyckades de lokalisera en tysk turist, som fallit ut för en klippbrant fyra dagar tidigare och sedan dess legat med brutet ben

Lichtenau

på en hylla utan möjlighet att få vatten eller mat. Händelsen gav genljud i svensk och dansk press men refererades inkorrekt. Ett beriktigande av Eric Troeng finns i denna rapport. Alla gjorde i alla fall en fin insats. Minns bara det stora fel som tysken gjorde, att inte meddela någon om sina planer, kunde ha gjorts av var och en av oss om vi inte haft viss (alls inte säker och up-to-date) information genom expeditionsdagboken.

Våra arkeologiska iakttagelser är redan nämnda. Botaniskt gjordes också en del intressanta inventeringar, men väl inget direkt sensationellt. Vid Unartoq fotograferade Staffan Karlsson en skärnäppa. Om vildmarken vid Tunugdliarfik-fjorden påmindes vi genom de talrika havsörnarna. Ett bo med nästan flygfärdiga ungar upptäcktes och fotograferades på nära håll av några ur arkeologgruppen. Alla var väl också mer eller mindre geologiskt intresserade. De intressantaste delarna var för-

stås Igaliko (Igdlarfigssalik-Mellemland) och Ilimaussa-q-intrusionerna. Om grottupptäckter har det blivit en liten rapport i Sveriges-Speleologförbunds organ "Grottan" och ön Unartoq, med ruiner, varm källa och märkliga grav (delvis mumie-) grottor skall av föreningen presenteras med en skärm i Julianehåbs museum.

Resan kan fungera som en modell för framtida resor. Det fanns möjlighet för alla att bekanta sig med både natur och samhälle på Grönland, de flesta gjorde det. Det visade sig att studierna i cirklar och på egen hand inte hade varit förgäves.

Christer Westerdahl